

door René Willems

Verstilde vroomheid

De rubriek die overal in het Heuvel-land kan opduiken. Met een bijzondere kijk op de dingen, of bijzondere dingen te kijk.

Vrijwilligers van de Sjaasbergergank komen elke dinsdag naar de Kluis om de boel netjes te houden.

foto Johannes Timmermans

Zachtjes lukt het klokje de wandelaars naar de Kluis. Het bescheiden geluid komt nauwelijks boven het gekwetter van de vogels uit. 'Hierheen', fluistert het, 'hier wordt op je gewacht...'

Vroeger gebruikte de kluizenaar dat klokje om de dorpelingen beneden in het Geuldal te waarschuwen dat zijn broodtrommeltje leeg was, vertelt Fon Heijmans, een van de vrijwilliger bij de stichting Sjaasbergergank. Er was altijd wel iemand die de steile Schaelsberg op liep om de heremiet eten te brengen. In ruil daarvoor bad de kluizenaar in de kapel van de Kluis voor hem. Onderdak kregen de kluizenaars van de heren van kasteel Schaloen. „Iedere graaf of baron had in die tijd wel een kluizenaar op zijn domein”, legt Harie Keulers uit. „Dat maakte indruk bij andere edelen. Maar het gaf hun ook een ingang

bij Onze Lieve Heer: zij konden er in hun kasteel vrolijk op los feesten, want de kluizenaar maakte dat hierboven wel weer goed met een paar schietgebedjes.”

Laurens Ploemen was in 1688 de eerste kluizenaar die zich op de Schaelsberg vestigde. „Hij was door de Staatse troepen verjaagd uit Maastricht”, legt Heijmans uit. „Graaf Ernst Hoen van Cartiels bood hem zijn jachthutje aan als veilig onderkomen: hij liet het verbouwen tot een eenvoudige, sobere kluizenaarswoning.”

Na Ploemen woonden nog vijftien kluizenaars op de Schaelsberg. Stuk voor stuk ontwikkelde mannen, zegt Jef Baadjou, bij wie de boeren uit de omgeving graag aanklopten voor raad als er iets mis was op hun bedrijf. Eenmaal per jaar trokken de boeren met hun vee naar de Kluis om de dieren te laten zegenen. Het was het begin van de

'gank', de jaarlijkse bedevaart naar de Schaelsberg, die meestal werd afgesloten met een bonte kermis. De laatste kluizenaar van de Schaelsberg, broeder Lutgerus, woonde maar twee jaar in de Kluis. Net als zijn voorganger Augusta Tevesen zette hij de deuren van de Kluis wijd open voor de toeristen. Het leverde extra inkomsten op, maar ook kritiek vanuit het bisdom Roermond. Toen broeder Lutgerus in 1930 vertrok, werd dan ook geen nieuwe kluizenaar aangesteld: de kerk vond het wel goed zo. De leegstaande Kluis is daarna snel in verval geraakt. „Als een gebouw

► Vroeger luidde de kluizenaar het klokje als zijn broodtrommel leeg raakte.

niet meer gebruikt wordt, wordt het meestal ook niet meer onderhouden”, zegt Heijmans. „En dan blijft er uiteindelijk alleen nog een ruïne over.”

In de jaren zeventig hebben de toenmalige bewoners van kasteel Schaloen de Kluis verkocht aan Natuurmonumenten. Die heeft kluizenaarswoning en kapel helemaal opgeknapt. Dialectvereniging Veldeke is ingeschakeld om de eeuwenoude traditie van de bedevaart nieuw leven in te blazen. Het heeft geleid tot de oprichting van de stichting Sjaasbergergank, die de Kluis sindsdien onderhoudt. In de zomermaanden is de Kluis open voor bezoekers. Nu alleen in de weekeinden, maar vanaf juli elke dag. De belangstelling is onverminderd groot, constateert Jules Meurders: „We ontvangen hier elk jaar tussen de zes- en achtduizend belangstellenden. Sommige komen

bewust hierheen voor de Kluis, andere lopen toevallig langs.”

Wat opvalt, is dat iedereen die de Kluis bezoekt meteen gepakt wordt door de bijzondere sfeer die het gebouw ademt, zegt Heijmans: „Ze lopen het kapelletje in, en vervolgens hoor of zie je vijf minuten niets meer. Het kan te maken hebben met de mystiek van de Kluis, waar toch eeuwenlang vrome kluizenaars hebben geleefd. Maar ik denk zelf eerder dat het komt door de rust: in onze jachtige tijd kan stilte een weldaad zijn.”

Het bijzondere van de Kluis wordt ook erkend door het Nederlands Centrum voor Volkcultuur, dat de bedevaart naar de Schaelsberg heeft erkend als 'immaterieel erfgoed'. De bijbehorende oorkonde wordt volgende week zondag uitgereikt tijdens de 213de Sjaasbergergank. „Ze krijgt hier een ereplaats”, belooft Heijmans.